

ВІДГУК

на кандидатську дисертацію п. Моторної Тетяни Федорівни
«Ідеї містеріальності у музичній культурі ХХ століття (на прикладі
фортепіанної творчості Олів'є Мессіана)»

за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури

Містеріальність – як і міфологічність – стали знову актуальними категоріями гуманітаристики ХХ століття (і це попри тотальну, здавалося б, перемогу техніцизму в житті людського суспільства). Очевидно, що загальна криза філософії позитивізму, яка призвела до двох світових війн, так нічого і не прояснивши, приготувала шляхи до постіндустріального світовідчуття, де не матеріальне виробництво, а життя Духа все більше визначає буття людини.

Симптоматично, що музичне мистецтво знову виявило свої властивості, протиставивши жахам людської гекатомби відчайдушну скрябінівську віталістичність (хай у містеріальних мріях!) чи мессіанову контемплативність «Квартету на кінець часу» (написаному у гітлерівському концтаборі!).

Знову Схід (у найширшому розумінні) рятував західну цивілізацію (як Візантія 1000 років рятувала європейський спадок від античної схоластики). Криза європейського мистецтва ХХ століття ще більше відтінила спасенність російського і французького шляхів порятунку матерії мистецтва від остаточного розпаду через анігіляцію категорії Краси.

Все це зобов'язує застановитися над світоглядним підґрунтям двох шляхів Західної та Східної цивілізацій, різність яких від 1147 року не знімається, а загострюється. Очевидно, ідея Боголюдства ще раз спробує порятувати людське суспільство як суспільство культури, щоб зберегти людину як біологічний вид, якому загрожує тотальна небезпека.

У такому контексті дисертація п. Моторної Т. Ф. виявляє захоплюючу актуальність принаймні з двох поглядів: по-перше, вона продовжує традиції одеського «філософізуючого» музикознавства, яке намагається відповісти на засадничі «прокляті» запитання, проглядаючи крізь музичну матерію; по-друге, справжнє музикознавство не тільки оцінює минуле, скільки звернене в майбутнє, шукаючи відповідей у розв'язанні колізій наступного розвитку в досвіді попередників. Адже брак нових композиторських ідей може бути заповненим не стільки жеманним штукарством, скільки «згадуванням» доробку попередників.

Дисертація п. Т. Моторної сповна відповідає цим вимогам, адже показує містеріальність як потужний креативний композиторський чинник, що зумовив протистояння мунківському «Крику» візіями переображення людства через контемпляцію Досконалого. Важливим є те, що Дослідниця прослідковує генезу Мессіанівської містеріальності у Скрябінівській (через Обухова та Вишнеградського).

Цікавим є закорінення загально-естетичних характеристик у прагматику рококових та салонних рис піанізму О. Мессіана та О. Скрябіна, шопенівську самодостатню прелюдійність як Передгри духовних звитяг, «пташиність» та «політність» як втілення-згадування праісихастської звихреності образів обох композиторів. Інспіруючою є тактика дослідження «філософії» та естетики погляду, її іконописної та художньої концепції, нумерологічних та художньо-риторичних вимірів, що розкриває творчість О. Мессіана як «літургічівування», богослуження у позаканонічних формах. А все це спричинило до малознаного факту визнання О. Мессіана Блаженим католицької церкви (що додатково відсвічує «святість» його попередника О. Скрябіна).

Не піддаючи сумнівам висновки дослідження п. Т. Моторної, і, навпаки, виявляючи солідарність до напряму такого роду досліджень, дозволю собі поставити кілька уточнювальних запитань:

- 1) Попри наведений факт спілкування у 1937 році Мессіана з Вишнеградським і Обуховим, наскільки добре знав Мессіан музику О. Скрябіна? Чи не було типологічним збігом продовження французьким композитором «Дороги на Схід», так важливої для О. Скрябіна?
- 2) Як взаємодіє теософська спрямованість О. Скрябіна з правовірним католицизмом О. Мессіана?
- 3) Чи відома авторці задіяність польських полонених у виконанні «Квартету на кінець часу», адже це збагачує «перетини слов'янської та французької музики»?

Переконаний, що вдалі відповіді Дисертантки доповнять позитивне враження від дослідження, а її Авторка п. Моторна Тетяна Федорівна цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата мистецтвознавства.

Офіційний опонент – доктор мистецтвознавства,
професор ЛНУ ім. Івана Франка,
Олександр Козаренко

